

Rafał Adamus

Podział spółki przez wyodrębnienie

*Division of a company by separation***Abstract**

This study concerns the introduction of a new type of division into the domestic legal order – the so-called division by separation, as part of the wider problem of cross-border mobility of companies, regulated in Directive 2017/1132 as amended by Directive 2019/2121.

The current legal regulation of the Code of Commercial Companies does not know the structure of division by separation, which is used to build corporate vertical relations. All division modes known to Polish commercial law are horizontal divisions. Meanwhile, as a result of the implementation of the directive in the cross-border dimension, it will be possible to make a cross-border division by separation also with the participation of Polish companies (i.e. companies subject to the Polish Commercial Companies Code).

Failure to supplement the provisions of the Commercial Companies Code with the division by separation available to interested companies – under national procedures, without a cross-border element – would lead to the phenomenon of reverse discrimination. Reverse discrimination is a legal phenomenon that is unfavorable both economically and socially. Due to the principle of numerus clausus of transformation procedures and due to their regulation mostly by mandatory norms (iuris cogentis), it would not be possible to apply such a procedure without an explicit normative basis. Division by separation may become an interesting instrument for building vertical holding structures (and, in effect, even multi-stage), an alternative to a simple contribution in kind to a daughter company. Therefore, the study presents in detail the essence of the division by separation.

Keywords: *limited joint-stock partnership, capital company, division of the company, separation, spin-off*

Streszczenie

Niniejsze opracowanie odnosi się do wprowadzenia do krajowego porządku prawnego nowego typu podziału – tzw. podziału przez wyodrębnienie, w ramach szerszego problemu transgranicznej mobilności spółek, uregulowanego w dyrektywie 2017/1132 zmienionej dyrektywą 2019/2121.

Prof. dr hab. Rafał Adamus, Uniwersytet Opolski, Polska, ORCID: 0000-0003-4968-459X, e-mail: radamus@uni.opole.pl

Data zgłoszenia tekstu przez autora: 2.12.2021 r.; data zaakceptowania do publikacji: 10.01.2022 r.

Dotychczasowa regulacja prawna Kodeksu spółek handlowych nie zna konstrukcji podziału przez wyodrębnienie, która służy budowaniu korporacyjnych relacji pionowych. Wszystkie znane polskiemu prawu handlowemu tryby podziałów są podziałami poziomymi. Tymczasem w wyniku implementacji wspomnianej dyrektywy w wymiarze transgranicznym pojawi się możliwość dokonywania transgranicznego podziału przez wyodrębnienie także z udziałem polskich spółek (tzn. spółek podlegających polskiemu Kodeksowi spółek handlowych).

Nieuzupełnienie przepisów Kodeksu spółek handlowych o dostępny dla zainteresowanych spółek – w ramach procedur krajowych, bez elementu transgranicznego – podział przez wyodrębnienie prowadziłoby do zjawiska odwrotnej dyskryminacji. Odwrotna dyskryminacja jest zjawiskiem prawnym niekorzystnym zarówno ekonomicznie, jak i społecznie. Z uwagi na zasadę numerus clausus procedur transformacyjnych oraz ze względu na ich uregulowanie w większości normami bezwzględnie obowiązującymi (iuris cogentis) nie byłoby możliwe stosowanie takiej procedury bez wyraźnej podstawy normatywnej. Podział przez wyodrębnienie może stać się interesującym instrumentem do budowania pionowych struktur holdingowych (w efekcie nawet wielostopniowych), alternatywnym do zwykłego wniesienia aportu do spółki córki. Dlatego w opracowaniu przedstawiono w sposób szczegółowy istotę podziału przez wyodrębnienie.

Słowa kluczowe: *spółka komandytowo-akcyjna, spółka kapitałowa, podział spółki, wyodrębnienie, wydzielenie*

1. Zagadnienia wprowadzające

Niniejsze opracowanie odnosi się do podziału spółki kapitałowej i spółki komandytowo-akcyjnej (osobowej) przez tzw. wyodrębnienie¹. Implementacja art. 160b pkt 4 lit. c dyrektywy 2017/1132² zmienionej dyrektywą 2019/2121³ wymaga wprowadzenia do polskiego porządku prawnego, na potrzeby podziału transgranicznego, nowego trybu podziału spółki, tzw. podziału przez wyodrębnienie (na wzór prawa niemieckiego, tj. tzw. ustawy o transformacjach – *Umwandlungsgesetz*⁴). Brak takiego trybu podziału w wewnętrznym porządku prawnym prowadziłby do zjawiska dyskryminacji spółek z siedzibą w Rzeczypospolitej Polskiej.

Normy prawne regulujące materię podziału spółek obejmują takie zagadnienia⁵ jak: dopuszczalność podziału spółek⁶ (nie każdy typ spółki, zgodnie z założeniami ustawodawcy, może podlegać podziałowi); rodzaje trybów podziału spółek (sposoby podziału); procedura służąca do przeprowadzenia podziału spółki; zasada odnosząca się do sposobu pozyskania ekwiwalentu za przeniesienie całości lub części majątku na inny podmiot; ochrona praw udziałowców⁷; ochrona wierzycieli spółki dzielonej⁸; inne zagadnienia – ochrona interesów pracowników⁹.

Co do zasady tryby transformacji spółek podlegają zasadzie *numerus clausus*. Przepisy prawa regulujące zagadnienia związane z transformacją spółek mają z kolei

¹ Niniejszy artykuł powstał na podstawie raportu: R. Adamus, *Podział spółki przez wyodrębnienie w prawie polskim de lege ferenda*, Warszawa 2021, *passim*, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2021/02/IWS_Adamus-R_Podzia%C5%82-sp%C3%B3%C5%82ki-przez-wyodr%C4%99bnienie-w-prawie-polskim-de-lege-ferenda.pdf (dostęp: 10.10.2022 r.). Problem ten jest coraz częściej zauważany w piśmiennictwie. Z literatury zob. np. M. Ruciński, *Podział przez wyodrębnienie – uwagi de lege lata*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2022/6; H. Litwińczuk, *Nowe regulacje podatkowe dotyczące transgranicznej restrukturyzacji spółek*, „Przegląd Podatkowy” 2022/5.

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1132 z 14.06.2017 r. w sprawie niektórych aspektów prawa spółek (Dz.Ur. UE L 169 z 30.06.2017 r., s. 46, ze zm.).

³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2121 z 27.11.2019 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2017/1132 w odniesieniu do transgranicznego przekształcania, łączenia i podziału spółek (Dz.Ur. UE L 321 z 12.12.2019 r., s. 1).

⁴ Niemiecka ustawa o transformacjach z 28.10.1994 r. (*Umwandlungsgesetz*), BGBl. I S. 3210; 1995 I S. 428 – dalej UmwG.

⁵ W motywie 4 *in fine* preambuły dyrektywy 2019/2121 wskazano, że: „Prawo spółek do przekształcania, łączenia i podziału ponad granicami powinno iść w parze i być odpowiednio zrównoważone z ochroną pracowników, wierzycieli i współników”.

⁶ W motywie 9 preambuły dyrektywy 2019/2121 wskazano, że „dyrektywa nie powinna mieć zastosowania do spółek w likwidacji, w których rozpoczęto dystrybucję aktywów. Ponadto państwa członkowskie powinny mieć również możliwość wyłączenia spółek objętych innymi postępowaniami likwidacyjnymi ze stosowania niniejszej dyrektywy. Państwa członkowskie powinny mieć również możliwość zdecydowania o niestosowaniu niniejszej dyrektywy do spółek objętych postępowaniem upadłościowym”.

⁷ W odniesieniu do współników zwraca się m.in. uwagę na przysługujące współnikom prawo wyjścia ze spółki (motyw 13 preambuły dyrektywy 2019/2121).

⁸ K. Oplustil, A. Mucha, *Transgraniczne reorganizacje spółek w świetle unijnej dyrektywy 2019/2121*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2020/3, s. 162.

⁹ W motywie 12 preambuły dyrektywy 2019/2121 wskazano, że: „Aby umożliwić uwzględnienie uzasadnionych interesów wszystkich zainteresowanych podmiotów w postępowaniu regulującym operację transgraniczną, spółka powinna sporządzić i ujawnić plan proponowanej operacji, zawierający najważniejsze informacje na jej temat. Organy administrujące lub zarządzające powinny – w przypadkach przewidzianych w prawie krajowym lub zgodnie z praktyką krajową – włączać przedstawicieli pracowników na poziomie

charakter norm prawnych bezwzględnie obowiązujących m.in. z uwagi na potrzebę ochrony interesów udziałowców spółek czy wierzycieli¹⁰.

Zgodnie z aktualnie obowiązującym przepisem art. 529 § 1 Kodeksu spółek handlowych¹¹ podział spółki kapitałowej może być dokonany w jednej z czterech następujących form¹²: „1) przez przeniesienie całego majątku spółki dzielonej na inne spółki za udziały lub akcje spółki przejmującej, które obejmują wspólnicy spółki dzielonej (podział przez przejęcie); 2) przez zawiązanie nowych spółek, na które przechodzi cały majątek spółki dzielonej za udziały lub akcje nowych spółek (podział przez zawiązanie nowych spółek); 3) przez przeniesienie całego majątku spółki dzielonej na istniejącą i na nowo zawiązaną spółkę lub spółki (podział przez przejęcie i zawiązanie nowej spółki); 4) przez przeniesienie części majątku spółki dzielonej na istniejącą spółkę lub na spółkę nowo zawiązaną (podział przez wydzielenie)”¹³.

Regulacja Kodeksu spółek handlowych opiera się na szerokiej autonomii woli podmiotów uczestniczących w procedurze transformacji. Niemniej w systemie prawa istnieją przepisy odnoszące się także do tzw. podziału przymusowego w celu ochrony interesu publicznego poprzez przeciwdziałania antykonkurencyjnym koncentracjom przedsiębiorców i ich związków. Podstawę prawną podziału obligatoryjnego stanowi

zarządu w podejmowanie decyzji na temat planu operacji transgranicznej. Informacje takie powinny obejmować co najmniej planowaną formę prawną spółki lub spółek, akt założycielski, w stosownych przypadkach statut, proponowany orientacyjny harmonogram operacji oraz szczegóły zabezpieczeń oferowanych wspólnikom i wierzycielom. Powiadomienie powinno zostać ujawnione w rejestrze, w którym informuje się wspólników, wierzycieli i przedstawicieli pracowników lub, w przypadku braku takich przedstawicieli, samych pracowników, że mogą oni przedstawić uwagi dotyczące proponowanej operacji. Państwa członkowskie mogą również zdecydować o ujawnieniu wymaganego niniejszą dyrektywą sprawozdania niezależnego biegłego”.

¹⁰ K. Oplustil, A. Mucha, *Transgraniczne...*, s. 126.

¹¹ Ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.) – dalej k.s.h.

¹² Liczba trybów podziału jest następstwem przyjęcia określonej konwencji co do kryteriów podziału. Polski ustawodawca posłużył się więcej niż jednym kryterium.

¹³ Oprócz komentarzy do k.s.h. zob. następującą literaturę przedmiotu: Z. Majkut, *Łączenie się, podział i przekształcanie spółek prawa handlowego. Studium prawne, ekonomiczne i edukacyjne*, Toruń 2007, s. 229; S. Ciarkowski, *Charakter prawny planu podziału*, „Prawo Spółek” 2003/9, s. 12–19; S. Ciarkowski, *Plan podziału a zasada sukcesji uniwersalnej częściowej – wybrane zagadnienia szczegółowe*, „Prawo Spółek” 2003/12, s. 2–8; D. Gajewski, *Aspekty podatkowe podziału spółek kapitałowych*, „Monitor Podatkowy” 2002/2, s. 12–17; A. Witosz, *Łączenie, podział i przekształcanie spółek handlowych*, Warszawa 2007, s. 377; A. Witosz, *Częściowa sukcesja uniwersalna w podziale spółek kapitałowych i jej konsekwencje*, „Prawo Spółek” 2006/5, s. 2–9; P. Błaszczyk, *Odpowiedzialność cywilna osób działających za spółkę handlową w procesie jej łączenia się, podziału i przekształcania*, Warszawa 2011, s. 374; M. Aslanowicz, *Z problematyki przekształcania, łączenia oraz podziału osobowych spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000/8, s. 29–34; A. Szumański, *Podział spółki w świetle kodeksu spółek handlowych*, „Prawo Spółek” 2002/1, s. 2–14; M. Jasińska, *Podział spółek kapitałowych. Art. 528–550 KSH. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 173; P. Pinior, *Podział spółek kapitałowych – wybrane problemy prawnoporównawcze*, „Prawo Spółek” 2001/5, s. 13–24; P. Cwikliński, *Podział spółek handlowych – cz. II. Obowiązki zarządów spółek uczestniczących w podziale*, „Monitor Prawniczy” 2001/5; M. Baszczyk, *Odpowiedzialność spółek uczestniczących w podziale za zobowiązania przypisane w planie podziału – uwagi na tle brzmienia art. 546 § 1 KSH*, „Monitor Prawniczy” 2017/16; M. Śledzikowski, *Pozorny podział spółki kapitałowej*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2015/101, s. 215–225; M. Wyrwiński, *Dopuszczalność koincydencji łączenia, podziału lub przekształcania spółek handlowych*, „Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2006/96, s. 231–243; K. Głód, *Cywilnoprawne skutki podziału spółki na gruncie k.s.h.*, „Radca Prawny” 2010/3, s. 41–50; M. Litwińska, *Podział spółek według kodeksu spółek handlowych. Zagadnienia wybrane*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001/10 (wkładka), s. 19; L. Miroszewski, *Zgłaszanie uchwał o połączeniu (podziale) spółek do sądu rejestrowego*, „Prawo Spółek” 2002/11, s. 3–11.

art. 21 ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów¹⁴. Na podstawie przywołanego przepisu Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej UOKiK) może wydać decyzję zobowiązującą do podziału spółki w sytuacji, gdy koncentracja podmiotów została już dokonana, a przywrócenie konkurencji w inny sposób nie jest możliwe. Decyzja taka nie może zostać wydana po upływie 5 lat od dokonania koncentracji. Podział przymusowy ma jednak miejsce w ramach proceduralnych przewidzianych w prawie handlowym (rozumianym jako wyspecjalizowany dział prawa cywilnego). Ponadto – jak się przyjmuje w literaturze – sam planowany podział spółki może zostać w pewnych warunkach potraktowany jako proces koncentracji podmiotów, wymagający zgłoszenia zamiaru jego dokonania Prezesowi UOKiK, który podejmuje kontrolę *ex ante*. Generalne przesłanki obowiązku dokonania zgłoszenia zamiaru koncentracji wskazane zostały w art. 13 ust. 1 u.o.k.k.¹⁵

2. Podział spółki według dyrektywy 2019/2121

W motywie 1 preambuły dyrektywy 2019/2121¹⁶ wskazano, że: „Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1132 reguluje transgraniczne połączenia spółek kapitałowych. Przepisy dotyczące transgranicznych połączeń stanowią ważny etap w usprawnianiu funkcjonowania rynku wewnętrznego dla spółek i przedsiębiorstw oraz realizowaniu przez nie swobody przedsiębiorczości. Jednak ocena tych przepisów wskazuje, że istnieje potrzeba ich zmiany. Ponadto istnieje potrzeba, aby ustanowić przepisy regulujące transgraniczne przekształcenia i podziały spółek, ponieważ dyrektywa (UE) 2017/1132 zawiera jedynie przepisy dotyczące krajowych podziałów spółek akcyjnych”. Dyrektywa 2019/2121 otwiera zatem nowe możliwości dla transformacji spółek w wymiarze transgranicznym.

Obecny etap legislacji unijnej¹⁷ poprzedziły liczne orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości, które wskazywały, że transgraniczna aktywność spółek, w tym ich transformacje, należą do traktatowej swobody ponadgranicznej przedsiębiorców. Poszerzenie możliwości transgranicznych transformacji spółek – jak wskazano w literaturze przedmiotu – ma „na celu stworzenie «równego pola gry» (*level playing field*) dla mobilności spółek na wspólnym rynku i zminimalizowanie ryzyka występowania arbitrażu regulacyjnego ze strony spółek, a także zjawiska określanego mianem «wyścigu do deregulacji» (ang. *race to the laxity*) na skutek konkurencji pomiędzy krajowymi ustawodawcami”¹⁸. Dalej należy zwrócić uwagę na termin *ad quem* dla

¹⁴ Ustawa z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 275) – dalej u.o.k.k.

¹⁵ M. Litwińska-Werner, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 17b, *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. Sołtyński, Warszawa 2016, s. 1188.

¹⁶ Na temat dyrektywy zob. K. Oplustil, A. Mucha, *Transgraniczne...*, s. 125 i n.; A. Mucha, *Transgraniczna mobilność spółek kapitałowych w świetle prawa unijnego i polskiego*, Warszawa 2020, s. 368 i n.

¹⁷ Na temat historii regulacji problematyki transgranicznej mobilności spółek zob. np. K. Oplustil, A. Mucha, *Transgraniczne...*, s. 138 i n.; E. Wiczorek, *Transgraniczna fuzja spółek w aspekcie kolizyjnoprawnym*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2009/7(1); A. Mucha, *Transgraniczna...*, s. 47 i n.

¹⁸ K. Oplustil, A. Mucha, *Transgraniczne...*, s. 126.

transpozycji dyrektywy. Państwa członkowskie wprowadzają w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania dyrektywy do dnia 31.01.2023 r. (art. 3 dyrektywy 2019/2121).

Dyrektywa 2019/2121 identyfikuje procedury podziału spółki w nieco inny sposób, niż czyni to polski Kodeks spółek handlowych. Dzieje się tak dlatego, że prawodawca unijny i prawodawca polski przykładają różną wagę do kryteriów wyodrębnienia trybów podziału. Podział spółki według dyrektywy 2019/2121 może być trojakiego rodzaju.

Jako pierwszy wymienia się podział pełny (*full division*). Taki przypadek występuje wówczas, gdy „spółka podlegająca podziałowi, w chwili rozwiązania bez przeprowadzenia postępowania likwidacyjnego, przenosi wszystkie swoje aktywa i pasywa na co najmniej dwie spółki przejmujące, w zamian za przyznanie wspólnikom spółki podlegającej podziałowi papierów wartościowych lub udziałów lub akcji spółek przejmujących oraz, w stosownych przypadkach, świadczenie pieniężne nieprzekraczające 10% wartości nominalnej lub, w przypadku braku wartości nominalnej, świadczenie pieniężne nieprzekraczające 10% wartości księgowej tych papierów wartościowych lub udziałów lub akcji” (art. 160b pkt 4 lit. a dyrektywy 2017/1132).

Kolejny rodzaj to podział częściowy (*partial division*). Polega on na tym, że „spółka podlegająca podziałowi przenosi część swoich aktywów i pasywów na jedną lub więcej spółek przejmujących, w zamian za przyznanie wspólnikom spółki podlegającej podziałowi papierów wartościowych lub udziałów lub akcji spółek przejmujących, spółki podlegającej podziałowi lub zarówno spółek przejmujących, jak i spółki podlegającej podziałowi oraz, w stosownych przypadkach, świadczenie pieniężne nieprzekraczające 10% wartości nominalnej lub, w przypadku braku wartości nominalnej, świadczenie pieniężne nieprzekraczające 10% wartości księgowej tych papierów wartościowych lub udziałów lub akcji” (art. 160b pkt 4 lit. b dyrektywy 2017/1132).

Wreszcie, jako trzeci, wskazuje się podział przez wyodrębnienie (*division by separation*). *Verba legis* dyrektywa 2019/2121 w polskiej wersji językowej posługuje się pojęciem „podziału przez wydzielenie”. Z juryslingwistycznego punktu widzenia polskie tłumaczenie urzędowe nie jest trafne – zwrot „podział przez wydzielenie” użyty został w art. 529 § 1 pkt 4 k.s.h. i jego mechanizm różni się zasadniczo od tego w dyrektywie; lepszym zwrotem byłby „podział przez wyodrębnienie”¹⁹. Do podziału tego dochodzi, gdy „spółka podlegająca podziałowi przenosi część swoich aktywów i pasywów na jedną lub więcej spółek przejmujących w zamian za emisję na rzecz spółki podlegającej podziałowi papierów wartościowych lub udziałów lub akcji w spółkach przejmujących” (art. 160b pkt 4 lit. c dyrektywy 2017/1132). Z uwagi na naturę podziału przez wyodrębnienie dyrektywa 2019/2121 nie określa w tym przypadku żadnych mechanizmów ochronnych dla wspólników spółki dzielonej.

¹⁹ Prof. Krzysztof Oplustil i dr Ariel Mucha wyrazili następujące zapatrywanie: „Z perspektywy polskiego prawa najbardziej interesujący jest «podział przez wydzielenie» (ang. *division by separation*, niem. *Ausgliederung*), który polega na przeniesieniu przez spółkę dzieloną, w drodze częściowej sukcesji uniwersalnej, części swoich aktywów i pasywów na jedną lub więcej spółek nowo utworzonych, z których co najmniej jedna podlega prawu innego państwa członkowskiego, w zamian za emisję na rzecz spółki

Tryby podziału spółek różnią się od siebie. W każdym z tych trybów występuje tylko jedno uniwersalne spoiwo²⁰: transfer określonych aktywów i pasywów z jednego podmiotu na inny. Transfer ten ma tu szczególnie charakter prawny. Prawodawca europejski nie posługuje się jako wiodącym kryterium odnoszącym się do statusu spółki, na którą przenoszony jest majątek spółki dzielonej, tzn. nie bierze on pod uwagę, czy spółka ta jest istniejąca, czy nowo zawiązana.

3. Podział przez wyodrębnienie w prawie niemieckim

Punktem odniesienia dla polskiej regulacji podziału przez wyodrębnienie niewątpliwie będzie niemiecka²¹ ustawa o przekształceniu podmiotów prawnych z 28.10.1994 r., tzw. *Umwandlungsgesetz*²². Ma ona zastosowanie także do innych niż spółki podmiotów prawnych. W procesie tworzenia treści art. 160b pkt 4 lit. c dyrektywy 2017/1132 zmienionej dyrektywą 2019/2121 duży wpływ na jego ostateczny kształt miało stanowisko Niemiec. Jak podnosi prof. Piotr Pinior, „Możliwość tworzenia spółek zależnych przewidziana została w prawie niemieckim, gdzie ustawa o przekształcaniu spółek (*Umwandlungsgesetz*) dopuszcza – poza znanym w prawie polskim rozdzieleniem i wydzieleniem – trzeci sposób podziału, określane mianem wyodrębnienia (*Ausgliederung*). Zgodnie z przepisem § 123(3) ust. 1 UmwG podmiot dzielony – spółka dzielona – może ze swego majątku wyodrębnić jedną część lub więcej części i przenieść wyodrębnione składniki majątkowe «jako całość» na jedną spółkę przejmującą lub więcej spółek przejmujących, w zamian za co spółka przejmująca przyzna

dzielonej udziałów lub akcji tych spółek (por. art. 160b pkt 4 lit. b dyrektywy 2017/1132). Pomimo zbieżności nazwy, jest to więc podział przez wydzielenie odmienny od instytucji występującej w polskim prawie spółek i przewidzianej w art. 529 § 1 pkt 4 k.s.h. «Polski» podział przez wydzielenie w istocie odpowiada «unijnemu» podziałowi częściowemu, w przypadku którego udziały (akcje) w nowo zawiązanej spółce obejmują wspólnicy spółki dzielonej. Natomiast «unijny» transgraniczny podział przez wydzielenie stanowi sposób utworzenia spółki zależnej w innym państwie członkowskim, w oparciu o zharmonizowaną procedurę i częściową sukcesję uniwersalną praw i obowiązków spółki, z której następuje wydzielenie i która w jego wyniku stanie się spółką dominującą (por. pkt 8 preambuły, zdanie ostatnie). Na etapie implementacji dyrektywy do prawa polskiego ustawodawca powinien starannie rozważyć, jak nazwać ten podział tak, aby w praktyce nie wywołać konfuzji z wewnątrz krajowym podziałem przez wydzielenie określonym w art. 529 § 1 pkt 4 k.s.h.” (K. Oplustil, A. Mucha, *Transgraniczne...*, s. 146–147)

²⁰ Regulacja dyrektywy odbiega od spojrzenia na podział spółek przez pryzmat aktualnego polskiego prawa handlowego. Jak podnosi Maria Litwińska-Werner, „Podział charakteryzuje się pewnymi cechami, które muszą zaistnieć, aby można było uznać, że doszło do podziału spółki w rozumieniu prawnym. Należą tu: 1) przejęcie majątku spółki dzielonej przez spółki przejmujące lub nowo zawiązane; 2) przejęcie wspólników (akcjonariuszy) spółki dzielonej; 3) w przypadku podziału zwykłego – ustanie bytu prawnego spółki dzielonej bez przeprowadzania procedury likwidacyjnej” – M. Litwińska-Werner, [w:] *System...*, t. 17b, *Prawo...*, s. 1775. Dyrektywa odkrywa zatem nowe horyzonty przed polską doktryną prawa handlowego. ²¹ Zob. np. S. Widmann, D. Mayer [red.], *Umwandlungsrecht Kommentar. Kommentar*, München 2020; J. Schmitt, R. Hörtnagl [red.], *Umwandlungsgesetz, Umwandlungssteuergesetz: UmwG, UmwStG*, München 2020; D. Haritz, S. Menner, A. Bilitewski [red.], *Umwandlungssteuergesetz: UmwStG*, München 2019; M. Lutter, *Umwandlungsgesetz (UmwG)*, 2019; M. Habersack, H. Wicke [red.], *Umwandlungsgesetz: UmwG*, 2019; J. Kraft, J. Redenius-Hövermann [red.], *Umwandlungsrecht*, 2020.

²² P. Pinior, *Podział spółek kapitałowych w prawie polskim i niemieckim*, Warszawa 2003, s. 208; P. Pinior, *Tworzenie koncernów na skutek podziału spółki w prawie niemieckim*, „Prawo Spółek” 2005/6, s. 19–27; A. Szumański, *Niemiecka ustawa o przekształceniu podmiotów prawnych z 28.10.1994 r. (Umwandlungsgesetz)*, „Monitor Prawniczy” 1998/2.

udziały lub akcje spółce dzielonej. Spółka dzielona staje się zatem akcjonariuszem lub współnikiem spółki przejmującej (podział – wyodrębnienie przez przejęcie)”²³. Jednocześnie warto upowszechnić zaproponowaną przez prof. P. Pinióra konwencję jurslingwistyczną „podziału przez wyodrębnienie”.

Niemieckie prawo spółek składa się z kilku aktów prawnych odnoszących się do poszczególnych typów spółek i aktu prawnego dotyczącego ich możliwych transformacji. W niemieckim porządku prawnym tematyka spółek nie została zatem zebrana w jednym kodeksie.

Według niemieckich przepisów o transformacji podmiotów prawnych tzw. rozdzielenie (*Aufspaltung*) polega na tym, że podmiot dzielony ulega rozwiązaniu bez przeprowadzania postępowania likwidacyjnego w ten sposób, że jego majątek zostaje w całości przeniesiony do innych już istniejących podmiotów prawnych lub do podmiotów prawnych nowo utworzonych w tym właśnie celu. Jednocześnie udziałowcy podmiotu dzielonego zostają udziałowcami podmiotów przejmujących jego majątek (§ 123[1] UmwG). Podział ten odbywa się na płaszczyźnie poziomej.

Wydzielenie (*Abspaltung*) polega na tym, że podmiot dzielony nie przestaje istnieć, lecz tylko część jego majątku zostaje przeniesiona na jeden lub więcej podmiotów już istniejących lub podmiotów specjalnie w tym celu utworzonych, zaś udziałowcy podmiotu dzielonego stają się również udziałowcami podmiotów przejmujących (§ 123[2] UmwG). Również ten podział odbywa się na płaszczyźnie poziomej.

Wreszcie tzw. wyodrębnienie (*Ausgliederung*) można uznać za podobne do wydzielenia (gdyż podmiot dzielony nie przestaje istnieć) z tą różnicą, że udziałowcem jednego lub więcej podmiotów przejmujących nie są udziałowcy podmiotu dzielonego, lecz bezpośrednio sam podmiot dzielony (§ 123[3] UmwG). W konsekwencji w przypadku podziału przez wyodrębnienie między podmiotem dzielonym a podmiotem przejmującym wyodrębnioną część majątku powstaje struktura holdingowa. Podział ten skutkuje powstaniem relacji pionowych.

Ustawodawca niemiecki wprowadza pewne ograniczenia podmiotowe dotyczące podziału przez wyodrębnienie. Ustawa o transformacji nie ogranicza się bowiem tylko do spółek. Z tej przyczyny wprowadzone zostały pewne restrykcje do podziału przez wyodrębnienie w odniesieniu do: stowarzyszeń audytorskich (§ 150 UmwG), towarzystw ubezpieczeń wzajemnych (§ 151 UmwG) i fundacji (§ 161 UmwG). Ponadto w przypadku przedsiębiorcy prowadzącego jednoosobową działalność gospodarczą podział przez wyodrębnienie może mieć miejsce tylko w celu przejęcia przez spółki osobowe, spółki kapitałowe czy zarejestrowane spółdzielnie lub w celu utworzenia nowych spółek kapitałowych. Nie jest to jednak dopuszczalne, jeżeli zobowiązania przedsiębiorcy indywidualnego przewyższają jego majątek (§ 152 UmwG). Do tej ostatniej kwestii ustawodawca niemiecki powraca w innej części ustawy. Sąd właściwy dla siedziby przedsiębiorcy jednoosobowego odmawia rejestracji wyodrębnienia, jeśli jest oczywiste, że zobowiązania przedsiębiorcy

²³ P. Piniór, [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J.A. Strzępka, Warszawa 2015, s. 432.

jednoosobowego przekraczają jego majątek (§ 154 UmwG). Jeżeli wyodrębnienie obejmuje całe przedsiębiorstwo jednoosobowego przedsiębiorcy, wówczas wpis wyodrębnienia powoduje wygaśnięcie przedsiębiorstwa prowadzonego przez jednoosobowego przedsiębiorcę. Wygaśnięcie musi zostać wpisane do rejestru z urzędu (§ 155 UmwG).

Do podziału przez wyodrębnienie (*Ausgliederung*) niemiecki ustawodawca w zasadzie podchodzi bardziej elastycznie. Przykładowo spółka akcyjna lub spółka komandytowo-akcyjna nie może zostać podzielona przed upływem 2 lat od wpisu do rejestru, co jednak nie dotyczy podziału przez wyodrębnienie (§ 141 UmwG). W przypadku konieczności obniżenia kapitału zakładowego dzielonej spółki akcyjnej lub spółki komandytowej podział lub wyodrębnienie można również przeprowadzić w uproszczonej formie. W przypadku obniżenia kapitału zakładowego podział lub wyodrębnienie może nastąpić dopiero po wpisaniu do rejestru obniżenia kapitału zakładowego (§ 145 UmwG). Niemniej także przy podziale przez wyodrębnienie zarząd musi zadeklarować spełnienie wymogów prawnych na moment rejestracji oraz dołączyć plan podziału i raport z badania biegłego (§ 148 UmwG). Raport nie jest jednak wymagany w przypadku podziału przez wyodrębnienie przedsiębiorcy jednoosobowego (§ 153 UmwG). Dużą wagę ustawodawca niemiecki przykłada do zagadnienia odpowiedzialności, na co wskazuje § 157 w zw. z § 173 UmwG.

Rozwiązania szczegółowe przyjęte przez ustawodawstwo niemieckie nie będą jednak stanowiły „kalki” dla nowych rozwiązań dotyczących krajowego podziału przez wyodrębnienie, albowiem niemiecka ustawa odnosi się nie tylko do transformacji spółek handlowych, lecz także do innych podmiotów prawa, którym poświęca szereg rozwiązań prawnych. Tymczasem polski Kodeks spółek handlowych ma własny model regulacji, do którego należy dopasować projektowane zmiany.

4. Transgraniczny i krajowy podział przez wyodrębnienie

Prawo polskie, w następstwie implementacji dyrektywy 2017/1132 zmienionej dyrektywą 2019/2121, wprowadzi²⁴ dopuszczalność transgranicznego podziału spółki polegającego na tym, że spółka podlegająca podziałowi przenosi część swoich aktywów i pasywów na jedną lub więcej spółek przejmujących, w zamian za emisję na rzecz spółki podlegającej podziałowi papierów wartościowych lub udziałów, lub akcji w spółkach przejmujących. Podział transgraniczny odnosi się do spółek kapitałowych utworzonych zgodnie z prawem państwa członkowskiego i mających siedzibę, zarząd główny lub główne przedsiębiorstwo na terytorium Unii Europejskiej,

²⁴ Zgodnie z art. 160a dyrektywy 2017/1132 na podstawie prawa Unii Europejskiej prawo państwa członkowskiego spółki podlegającej podziałowi reguluje te części procedur i formalności, których należy dopełnić w związku z podziałem transgranicznym w celu uzyskania zaświadczenia potwierdzającego dopuszczalność podziału, natomiast przepisy państw członkowskich spółek przejmujących regulują te części procedur i formalności, których należy dopełnić po uzyskaniu zaświadczenia potwierdzającego dopuszczalność podziału.

pod warunkiem że co najmniej dwie ze spółek kapitałowych uczestniczących w podziale podlegają prawu różnych państw członkowskich (art. 160a dyrektywy 2017/1132).

Kodeks spółek handlowych, jak już wspomniano, nie zna instytucji tzw. podziału przez wyodrębnienie. Z kolei dyrektywa 2017/1132 zmieniona dyrektywą 2019/2121 przewiduje – w ramach transgranicznego podziału spółek – tzw. podział przez wyodrębnienie. Prawo unijne nie ma zastosowania do sytuacji pozbawionych elementu wspólnotowego. Zatem treść dyrektywy 2017/1132 zmienionej dyrektywą 2019/2121 mającej za przedmiot podział transgraniczny stanowi podstawę dla celów harmonizacji przepisów o podziale transgranicznym. Z kolei regulacja odnosząca się do podziału transgranicznego nie może służyć do przeprowadzania podziału spółek o wymiarze krajowym. W konsekwencji implementacja dyrektywy 2017/1132, bez zmiany Kodeksu spółek handlowych w zakresie wprowadzenia instytucji podziału przez wyodrębnienie, prowadziłaby do zjawiska odwrotnej dyskryminacji.

Jednym z fundamentów Unii Europejskiej – wyrażonym w prawie pierwotnym – jest tzw. zakaz dyskryminacji (art. 49, art. 54 w zw. z art. 18, art. 110 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej²⁵). Odwrotna dyskryminacja ma miejsce wówczas, gdy podmioty krajowe znajdują się w gorszej sytuacji prawnej niż podmioty zagraniczne²⁶. Prawo Unii Europejskiej nie wprowadza zakazu dyskryminacji odwrotnej²⁷. Niemniej jest ona niewątpliwie zjawiskiem niekorzystnym dla podmiotów krajowych. Do sytuacji odwrotnej dyskryminacji z pewnością doszłoby, gdyby w przypadku podziału transgranicznego dopuszczalne było dokonywanie podziału przez wyodrębnienie, natomiast takiej możliwości nie przewidywałoby prawo krajowe.

Z tej przyczyny właściwe będzie wprowadzenie do Kodeksu spółek handlowych nowego trybu podziału – podziału przez wyodrębnienie. Projekt ustawy z 1.07.2022 r., umieszczony na stronie Rządowego Centrum Legislacji, spełnia ten postulat²⁸. W uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że „Dyrektywa 2019/2121 przewiduje harmonizację podziałów transgranicznych, jednak za uwzględnieniem podziału przez wyodrębnienie w odniesieniu do krajowych podziałów przemawiają

²⁵ Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm. – dalej TFUE.

²⁶ J. Maliszewska-Nienartowicz, *Rodzaje dyskryminacji*, [w:] *System Prawa Unii Europejskiej*, t. 6, *Prawo antydyskryminacyjne*, red. J. Maliszewska-Nienartowicz, Warszawa 2020, s. 202; A. Cieśliński, *Wspólnotowe prawo gospodarcze*, t. 1, *Swobody rynku wewnętrznego*, Warszawa 2009, s. 126; E. Skibińska, *Swoboda zakładania przedsiębiorstw przez osoby prawne* (Art. 43–48 TWE), Warszawa 2008; W. Burek, W. Klaus, *Definiowanie dyskryminacji w prawie polskim w świetle prawa Unii Europejskiej oraz prawa międzynarodowego*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2013, t. 11, s. 72 i n.; A. Śledzińska-Simon, *Zasada równości i zasada niedyskryminacji w prawie Unii Europejskiej*, „Studia BAS” 2011/2(26), s. 41–86.

²⁷ W wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z 20.02.2013 r., III SA/Gl 1791/12, LEX nr 1447761, wyrażono pogląd, że „dopuszczalna jest (...) dyskryminacja odwrotna występująca wówczas, gdy obrót krajowy podlega wyższemu opodatkowaniu (sprawa Dounias C-228/98 Freskot C-355/00 i Pereux C-86/78 pkt 32–33). Przepis art. 110 TFUE (art. 90 TWE) należy interpretować w ten sposób, aby objął wszystkie przepisy podatkowe, które są sprzeczne z zasadą równego traktowania produktów krajowych i produktów importowanych (sprawa H. Hansen C-148/77)”.

²⁸ <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12362751/12901057/12901058/dokument569243.pdf> (dostęp: 10.10.2022 r.).

następujące argumenty: 1) brak uwzględnienia nowego typu podziału w przepisach dotyczących krajowych transformacji prowadziłby do zjawiska odwrotnej dyskryminacji polskich podmiotów. Z uwagi na zasadę *numerus clausus* typów transformacji nie byłoby możliwe uniknięcie tego zjawiska w procesie stosowania prawa; 2) wprowadzenie tożsamyh typów transformacji w wymiarze krajowym i transgranicznym zwiększy konkurencyjność polskich podmiotów na rynku wewnętrznym oraz atrakcyjność polskiego rynku dla przedsiębiorców zagranicznych; 3) wprowadzenie nowego typu wewnątrz krajowych reorganizacji spółek zwiększy elastyczność działania tych podmiotów, co jest szczególnie istotne w sytuacji, gdy reorganizacja ma na celu restrukturyzację spółki. Wyprowadzenie do odrębnej spółki nierentownych dotychczas części przedsiębiorstwa spółki może być poddyktowane potrzebą oddłużenia i umożliwienia rozwoju pozostałym częściom przedsiębiorstwa; 4) w odróżnieniu od zwykłego wniesienia aportu w przypadku podziału przez wyodrębnienie dochodzi do transferu w drodze sukcesji uniwersalnej, co stanowi istotne uproszczenie w stosunku do zwykłego wniesienia aportu. Podział przez wyodrębnienie również może, zatem wiązać się ze zredukowaniem ciężarów formalnych; 5) wprowadzenie nowego typu podziału w wymiarze krajowym może również zwiększyć elastyczność w zakresie zapobiegania praktykom monopolistycznym. Konieczność podziału spółki może, bowiem być następstwem stwierdzenia przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów praktyki monopolistycznej”.

„W literaturze podkreśla się jako najistotniejszą cechę dyrektyw, że są one narzędziem harmonizacji prawa (zbliżania standardów), dzięki którym możliwe jest dostosowanie prawa wewnętrznego «bez naruszania wewnętrznej równowagi kultury prawnej państwa». Przy czym w literaturze wyróżnia się harmonizację wyczerpującą (różne przepisy krajowe regulujące określoną kwestię zastąpione zostają jedną normą unijną), opcjonalną (państwo członkowskie ma wybór, czy stosować przepis krajowy, czy też zharmonizowany) i minimalną (ustanowiony jest tzw. standard minimalny, ale państwo członkowskie ma możliwość zastosowania ostrzejszego, dalej idącego standardu, np. ochronnego), a w odniesieniu do działań podejmowanych w ramach Unii Europejskiej także szczególne pojęcie tzw. dyskryminacji odwrotnej (państwo członkowskie może traktować własnych obywateli lub sytuacje krajowe, czysto wewnętrzne gorzej w porównaniu z obywatelami z innych państw członkowskich)”²⁹.

Problem dyskryminacji odwrotnej może zostać – ujmując to zagadnienie w szerszej perspektywie – wyeliminowany w różny sposób, np. w następstwie działalności prawodawczej państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Odwrotną dyskryminację można wyeliminować w drodze kreatywnej wykładni sądów krajowych. Niemniej ustawodawca wprowadził *numerus clausus* trybów mających za przedmiot transformacje spółek. Nie jest zatem możliwe kreowanie nowych trybów transformacji spółek

²⁹ M. Esymont, *Prawo gospodarcze Unii Europejskiej*, [w:] *Prawo gospodarcze. Zagadnienia wybrane*, red. M. Bidziński, D. Jagiełło, Warszawa 2016, s. 91.

w trybie orzecznictwym. Ponadto, wobec złożonej materii prawa spółek, dyskryminacja odwrotna może zostać wyeliminowana przede wszystkim na poziomie krajowego ustawodawstwa.

Podział przez wyodrębnienie jest nowym, atrakcyjnym typem podziału spółki, a zatem jego brak w prawie krajowym nie ma miarodajnego uzasadnienia aksjologicznego. Kwestia odwrotnej dyskryminacji nie odnosi się tylko do dylematu, czy do polskiego porządku prawnego wprowadzić tryb podziału przez wyodrębnienie, ale czy też dopuścić możliwość podziału przez wyodrębnienie spółki komandytowo-akcyjnej.

Zgodnie z art. 160b pkt 1 dyrektywy 2017/1132 na użytek rozdziału IV „Podziały transgraniczne spółek kapitałowych” wskazanej dyrektywy słowo „spółka” określa spółkę kapitałową mającą formę wymienioną w załączniku II dyrektywy 2017/1132. Zgodnie z tym załącznikiem w przypadku Polski chodzi o następujące typy spółek: spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka komandytowo-akcyjna, spółka akcyjna³⁰.

W prawie polskim spółka komandytowo-akcyjna jest spółką osobową. Zgodnie z art. 528 § 2 k.s.h. spółka osobowa nie podlega podziałowi³¹. Wspólnicy spółki osobowej posiadają w niej bowiem ogół praw i obowiązków (art. 10 k.s.h.). Niemniej, ponieważ w przypadku podziału przez wyodrębnienie nie dochodzi do zmian w zakresie składu osobowego wspólników spółki dzielonej, nie ma uzasadnionej racji, aby w przypadku podziału krajowego dopuścić podział przez wyodrębnienie spółki komandytowo-akcyjnej. Jak to wyjaśnił prof. Antoni Witosz, „podział spółki osobowej jest możliwy z teoretycznego punktu widzenia. Jego praktyczna przydatność jest jednak raczej znikoma w tych ustawodawstwach, które podział taki dopuszczają. Argumentem, jak się wydaje, przeważającym za wykluczeniem podziału spółki osobowej jest chęć przeciwdziałania majątkowemu osłabieniu spółek osobowych”³². Ramy niniejszego opracowania nie upoważniają do dokonywania analiz odnoszących się do dopuszczalności podziału krajowego spółki komandytowo-akcyjnej w innym trybie niż podział przez wyodrębnienie.

W dotychczasowej literaturze przedmiotu sformułowano następujący postulat: „przy okazji implementacji dyrektywy ustawodawca mógłby także rozważyć znowelizowanie regulacji dotyczących wewnątrz krajowych reorganizacji spółek tak, aby «uzgodnić» je z przepisami dotyczącymi operacji transgranicznych. Postulat ten dotyczy przede wszystkim nowych podtypów reorganizacji spółek, przewidzianych w dyrektywie, tj. łączy horyzontalnych (siostrzanych) oraz podziału przez wydzielanie, który istotnie różni się od tak samo nazwanej instytucji przewidzianej w prawie polskim (art. 529 § 1 pkt 4 k.s.h.,...)”³³.

³⁰ W Niemczech będą to następujące typy spółek: *Aktiengesellschaft*, *Kommanditgesellschaft auf Aktien*, *Gesellschaft mit beschränkter Haftung*.

³¹ Zob. jednak R. Adamus, *Czy czas na podział handlowej spółki osobowej?*, „Rejent” 2021/4, s. 11 i n.

³² A. Witosz, *Łączenie, podział i przekształcenie spółek handlowych*, [w:] *Biblioteka Prawa Spółek*, t. 4, red. A. Kidyba, Warszawa 2010, s. 39.

³³ K. Oplustil, A. Mucha, *Transgraniczne...*, s. 125 i n.

5. Istota podziału przez wyodrębnienie

Podziały przez wydzielenie i przez wyodrębnienie wykazują względem siebie pewne istotne podobieństwa. Podziały te³⁴ odnoszą się tylko do części majątku spółki dzielonej. W literaturze przedmiotu P. Piniór wyraził pogląd, że „zasadniczą kwestią pozwalającą rozróżnić sposoby podziału jest zatem to, czy spółka dzielona po podziale istnieje nadal, czy ulega rozwiązaniu”³⁵. Sam zwrot jurslingwistyczny „podział przez wydzielenie” czy „podział przez wyodrębnienie” stanowi konsekwencję przyjęcia pewnej konwencji językowej, a semantyczna postać tych zwrotów nie oddaje sama przez się sensu tej instytucji. W przypadku podziału przez wydzielenie płaszczyzna praw wspólników ulega zmianie: wspólnicy spółki dzielonej stają się wspólnikami spółki przejmującej. Natomiast płaszczyzna majątku spółki dzielonej charakteryzuje się tym, że z majątku spółki dzielonej ubywa część majątku dla niej bezekwiwalentnie. Z kolei w przypadku podziału przez wyodrębnienie płaszczyzna praw wspólników nie ulega zmianie – wspólnicy spółki dzielonej nie stają się wspólnikami spółki przejmującej. Natomiast w płaszczyźnie majątku spółki dzielonej w zamian za przekazanie części majątku (aktywów i pasywów) spółka dzielona otrzymuje prawa udziałowe w spółce przejmującej.

Istotę tego trybu można streścić następująco. Po pierwsze, w wyniku podziału przez wyodrębnienie w majątku spółki dzielonej dochodzi do formalnie ekwiwalentnej wymiany części majątku spółki dzielonej (części aktywów i pasywów) na prawa udziałowe w spółce wyodrębnionej. Po drugie, podział przez wydzielenie generuje relacje poziome pomiędzy spółkami biorącymi udział w połączeniu, a podział przez wyodrębnienie generuje relacje pionowe pomiędzy spółkami biorącymi udział w połączeniu. W konsekwencji, w tym ostatnim przypadku, właściwie nie powstaje problem ochrony interesów wspólników spółki dzielonej. Po trzecie, spółką wyodrębnioną może być spółka istniejąca albo spółka nowo zawiązana. Po czwarte, co do zasady w związku z podziałami przez wydzielenie i przez wyodrębnienie dojdzie do obniżenia kapitału zakładowego spółki dzielonej. Możliwy jest jednak podział przez wyodrębnienie bez obniżenia kapitału zakładowego spółki dzielonej.

Prima facie może pojawić się następujące pytanie: co odróżnia transfer w ramach tzw. podziału przez wyodrębnienie od np. wniesienia aportu? Przecież w obu

³⁴ B. Wołodkiewicz, *Następstwo procesowe w razie podziału spółki kapitałowej przez wydzielenie*, „Monitor Prawniczy” 2019/15; Ł. Węgrzynowski, *Sukcesja procesowa przy podziale spółki kapitałowej przez wydzielenie*, „Monitor Prawniczy” 2018/16; K. Gil, *Podział spółki kapitałowej przez wydzielenie zorganizowanej części przedsiębiorstwa – praktyczne problemy związane z rozliczeniami podatkowymi*, „Monitor Podatkowy” 2013/9, s. 19–24; M. Kidacka, *Podział spółki przez wydzielenie – problematyka odpowiedzialności za zobowiązania*, „Monitor Prawniczy” 2016/21; A. Cudna-Wagner, *Następstwo procesowe w przypadku podziału spółki przez wydzielenie*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008/10, s. 33–37; P. Piniór, *Podział spółki kapitałowej przez wydzielenie majątku*, „Prawo Spółek” 2002/5, s. 16–26; P. Piniór, *Podział spółki kapitałowej przez wydzielenie z obniżeniem kapitału zakładowego spółki dzielonej*, „Prawo Spółek” 2005/5, s. 2–8; P. Rysiak, *Podział spółki przez wydzielenie bez podwyższania kapitału zakładowego spółki przejmującej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015/8, s. 37–43; W. Popiołek, *Podział spółki kapitałowej przez wydzielenie – zagadnienia wybrane*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002/2, s. 1–11; M. Rodzynkiewicz, *O potrzebie uregulowania w kodeksie spółek handlowych nowych podtypów podziału przez wydzielenie oraz przez przejęcie*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2012/1, s. 26–32.

³⁵ P. Piniór, [w:] *Kodeks...*, s. 432.

przypadkach pojawia się istotny wspólny mianownik: ekwiwalent za transfer majątku otrzymuje sama spółka, która jest dzielona. Niemniej w obu przypadkach występują kluczowe odmienności. W przypadku podziału przedmiotem transferu są aktywa i pasywa. Spółka przejmująca wchodzi w prawa wierzyciela i przejmuje dług. Transfer jest sukcesją uniwersalną. Odbywa się w reżimie podziału spółek. W przypadku zwykłego wniesienia aportu przedmiotem transferu są tylko aktywa. Wówczas transfer to sukcesja singularna, odbywa się w reżimie wnoszenia do spółki wkładów.

6. Następstwa podziału przez wyodrębnienie

Skutki prawne podziału przez wyodrębnienie okażą się różnorodne. Jednocześnie nie będą one w pełni tożsame ze skutkami innych trybów podziału. Pewną zapowiedź, jak ukształtują się skutki krajowego podziału przez wyodrębnienie, stanowią mogą kierunkowe skutki podziału transgranicznego. Zgodnie z art. 160r ust. 3 dyrektywy 2017/1132 podział transgraniczny przez wyodrębnienie wywołuje następujące skutki: część aktywów i pasywów spółki podlegającej podziałowi, w tym umowy, kredyty, prawa lub obowiązki, zostają przekazane spółce lub spółkom przejmującym, zaś pozostała część pozostaje w spółce podlegającej podziałowi zgodnie z rozdziałem określonym w planie podziału transgranicznego; udziały lub akcje spółki lub spółek przejmujących przydziela się spółce podlegającej podziałowi; prawa i obowiązki spółki podlegającej podziałowi wynikające z umów o pracę lub stosunków pracy, istniejące w dniu, w którym podział transgraniczny staje się skuteczny, przydzielone spółce przejmującej lub spółkom przejmującym zgodnie z planem podziału transgranicznego są przenoszone na daną spółkę przejmującą lub dane spółki przejmujące. W następstwie podziału przez wyodrębnienie powstanie spółka zależna. Podział przez wyodrębnienie buduje zatem strukturę pionową, a nie poziomą. Struktura pionowa może być dalej rozbudowywana w drodze kolejnych podziałów przez wyodrębnienie.

W podziale przez wyodrębnienie po stronie dzielonej może występować jeden podmiot, po stronie wyodrębnionej – jeden lub więcej podmiotów. Po stronie wyodrębnionej może być podmiot (podmioty) istniejący lub nowo zawiązany. Podział przez wyodrębnienie nie zawsze prowadzi zatem do powiększenia liczby podmiotów. W procesie podziału przez wyodrębnienie uczestniczą: po pierwsze – spółka dzielona, po drugie – spółka albo spółki wyodrębnione, przy czym spółka wyodrębniona może być spółką istniejącą lub nowo zawiązaną. Skutkiem podziału przez wyodrębnienie nigdy nie będzie likwidacja spółki dzielonej, gdyż ze spółki dzielonej wyodrębniona zostanie część majątku spółki dzielonej (chodzi tu o majątek w znaczeniu prawnym, a nie ekonomicznym).

Podział spółki (z wyjątkiem podziału przez wyodrębnienie) zasadniczo zmienia dotychczasową strukturę udziałów. Ponadto w spółce przejmującej mogą być inni, dominujący wspólnicy. Wspólnicy spółki dzielonej w takiej spółce przejmującej mogą mieć zupełnie marginalny status. W następstwie podziału przez wyodrębnienie nie będzie występowała konieczność wykupu praw udziałowych ani dopłat dla wspólników. Nie zajdzie również potrzeba wprowadzenia specjalnych gwarancji dla wspólników

spółki dzielonej³⁶. Nieistotny będzie problem związany z tzw. prawem współnika do wyjścia ze spółki. Można postawić tezę, że sytuacja prawna współników spółki dzielonej jest w zasadzie zbliżona w sytuacji, gdy: 1) spółka dzielona wstępuje w tryb podziału przez wyodrębnienie i w ten sposób tworzy spółkę zależną; 2) spółka wnosi do innej spółki wkład w postaci części swojego majątku i w ten sposób tworzy spółkę zależną.

W celu ochrony interesów współników spółki dzielonej powinno być wystarczające tradycyjne instrumentarium prawne: prawo do udziału w zgromadzeniu, na którym przyjmuje się plan podziału, prawo do głosowania nad planem podziału, prawo do informacji, prawo do zaskarżenia uchwały. Podział przez wyodrębnienie nie ma wpływu na status praw udziałowych współników spółki dzielonej. Jeżeli jednak następstwem podziału przez wyodrębnienie byłaby istotna zmiana przedmiotu działalności dzielonej spółki akcyjnej, wówczas zgodnie z art. 416 § 1 i 2 k.s.h. do powzięcia uchwały o istotnej zmianie przedmiotu działalności spółki wymagana jest większość dwóch trzecich głosów, a każda akcja ma jeden głos bez przywilejów lub ograniczeń. Co ważne, w myśl art. 416 § 4 k.s.h. skuteczność uchwały zależy od wykupienia akcji tych akcjonariuszy, którzy nie zgadzają się na zmianę.

Proces podziału przez wyodrębnienie jest co do zasady odwracalny w kontekście istnienia procedury łączenia się spółek. Alternatywą dla podziału przez wyodrębnienie (który wiąże się z – częściową – sukcesją generalną) jest wniesienie aportu do innej spółki (istniejącej albo nowo zawiązanej) w drodze sukcesji singularnej.

W następstwie podziału przez wyodrębnienie będzie miało miejsce, z mocy prawa, powstanie solidarnej odpowiedzialności spółki dzielonej i spółki wyodrębnionej za zobowiązania spółki dzielonej powstałe przed dniem wydzielienia³⁷. Jeżeli cena

³⁶ W motywie 18 preambuły dyrektywy 2019/2121 podniesiono, że: „W wyniku operacji transgranicznej wspólnicy często mają do czynienia z sytuacją, w której prawo mające zastosowanie do ich praw zmienia się, ponieważ stali się oni współnikami spółki podlegającej prawu państwa członkowskiego innego niż państwo członkowskie, którego prawo miało zastosowanie do spółki przed przeprowadzeniem operacji. Państwa członkowskie powinny zatem zapewnić wspólnikom posiadającym udziały lub akcje z prawem głosu, którzy głosowali przeciwko zatwierdzeniu planu, co najmniej prawo wyjścia ze spółki i otrzymania wynagrodzenia za udziały lub akcje w kapitale o wartości równej wartości ich udziałów lub akcji. Państwa członkowskie powinny jednak mieć możliwość podjęcia decyzji o zaferowaniu tego prawa również innym wspólnikom, na przykład wspólnikom posiadającym udziały lub akcje bez prawa głosu lub wspólnikom, którzy w wyniku podziału transgranicznego uzyskaliby udziały lub akcje w spółce przejmującej w proporcjach innych niż te, które posiadali przed operacją, lub wspólnikom, w przypadku których nie nastąpiłaby zmiana prawa właściwego, ale ich niektóre prawa uległyby zmianie w wyniku operacji”.

³⁷ W motywach 22 i 23 preambuły dyrektywy 2019/2121 wskazano, że: „Operacja transgraniczna może wpłynąć na roszczenia dawnych wierzycieli spółki lub spółek dokonujących tej operacji, jeżeli spółka, która odpowiada za długi, podlega w następstwie tej operacji prawu innego państwa członkowskiego. Obecnie przepisy dotyczące ochrony wierzycieli różnią się w poszczególnych państwach członkowskich, co dodatkowo znacząco komplikuje proces operacji transgranicznej i prowadzi do niepewności zarówno dla zainteresowanych spółek, jak i dla ich wierzycieli w odniesieniu do zaspokojenia ich roszczenia. (...) W celu zapewnienia, aby wierzyciele mieli odpowiednią ochronę, w przypadkach gdy nie są oni zadowoleni z ochrony udzielonej przez spółkę w planie i nie mogą znaleźć zadowalającego rozwiązania ze spółką, wierzyciele, którzy powiadomili wcześniej spółkę, powinni mieć możliwość zwrócenia się o ustanowienie zabezpieczenia do odpowiedniego organu. Przy ocenie takich zabezpieczeń właściwy organ powinien uwzględnić, czy roszczenie wierzyciela wobec spółki lub strony trzeciej ma co najmniej równoważną wartość i co najmniej współmierną jakość kredytową, jak przed operacją transgraniczną i czy roszczenia można dochodzić w ramach tej samej jurysdykcji”.

emisyjna praw udziałowych w spółce przejmującej nie była wyższa niż wartość nominalna tych praw, a spółka dzielona nie rozporządziła tymi prawami udziałowymi na rzecz osób trzecich, to teoretycznie nie dochodzi do upośledzenia pozycji prawnej wierzycieli spółki dzielonej. W praktyce może być jednak zupełnie inna płynność udziałów w spółce wyodrębnionej i zupełnie inna płynność składników wyodrębnionego majątku. Spółka wyodrębniona wstępuje z dniem wyodrębnienia w prawa i obowiązki spółki dzielonej, określone w planie podziału. Sukcesja ta ma charakter generalny. Co do zasady na spółkę wyodrębnioną w związku z podziałem przechodzą z dniem wyodrębnienia w szczególności zezwolenia, koncesje oraz ulgi, pozostające w związku z przydzielonymi jej w planie podziału składnikami majątku spółki dzielonej, a które zostały przyznane spółce dzielonej, chyba że ustawa lub decyzja o udzieleniu zezwolenia, koncesji lub ulgi stanowi inaczej. W zasadzie nie dochodzi do ryzyka niewypłacalności spółki dzielonej³⁸. Spółka dzielona w zamian za przekazanie części swojego majątku spółce wyodrębnionej uzyskuje prawa udziałowe w spółce wyodrębnionej. W następstwie podziału przez wyodrębnienie może dojść do przejścia na spółkę wyodrębnioną zakładu pracy w rozumieniu art. 23¹ Kodeksu pracy³⁹.

Podział przez wyodrębnienie może być nowym instrumentem służącym polityce Prezesa UOKiK w zakresie kontroli koncentracji. Przykładowo zgodnie z art. 19 ust. 2 u.o.k.k. Prezes UOKiK „może na przedsiębiorcę lub przedsiębiorców zamierzających dokonać koncentracji nałożyć obowiązek lub przyjąć ich zobowiązanie, w szczególności do: 1) zbycia całości lub części majątku jednego lub kilku przedsiębiorców, 2) wyzbycia się kontroli nad określonym przedsiębiorcą lub przedsiębiorcami, w szczególności przez zbycie określonego pakietu akcji lub udziałów, lub odwołania z funkcji członka organu zarządzającego lub nadzorczego jednego lub kilku przedsiębiorców (...)”. W następstwie podziału przez wyodrębnienie powstaje spółka zależna. Niemniej spółka dzielona ma możliwość zbycia udziałów w tak powstałej spółce zależnej.

Przedmiotem wyodrębnienia może być przedsiębiorstwo, zorganizowana część przedsiębiorstwa, zbiór składników majątkowych spółki dzielonej, pojedynczy składnik majątkowy spółki dzielonej. Jak o tym już wspomniano, w zależności od rodzaju przedmiotu wyodrębnienia mogą powstać różne skutki podatkowe (art. 112, 117 Ordynacji podatkowej⁴⁰). Propozycja zmian legislacyjnych w odniesieniu do podziału przez wyodrębnienie zakłada dopasowanie się do aktualnych regulacji prawnych.

W obowiązującym stanie prawnym skutki prawnopodatkowe połączenia reguluje art. 93c i art. 117 o.p. Zgodnie z art. 93c § 1 o.p. „Osoby prawne przejmujące lub osoby prawne powstałe w wyniku podziału wstępują, z dniem podziału lub z dniem

³⁸ W motywie 25 preambuły dyrektywy 2019/2121 podniesiono, że: „w celu ochrony wierzycieli przed ryzykiem niewypłacalności po przeprowadzeniu operacji transgranicznej państwa członkowskie powinny mieć możliwość zażądania od spółki lub spółek złożenia oświadczenia o wypłacalności, stwierdzającego, że nie są im znane jakiegokolwiek powody, dla których spółka lub spółki powstające w wyniku operacji transgranicznej mogłyby nie mieć zdolności do wywiązania się ze swoich zobowiązań”.

³⁹ Ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 1510 ze zm.).

⁴⁰ Ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 1540 ze zm.) – dalej o.p.

wydzienienia, we wszelkie przewidziane w przepisach prawa podatkowego prawa i obowiązki osoby prawnej dzielonej pozostające w związku z przydzielonymi im, w planie podziału, składnikami majątku”. W myśl art. 93c § 2 o.p. przywołany powyżej przepis § 1 „stosuje się, jeżeli majątek przejmowany na skutek podziału, a przy podziale przez wydzielenie – także majątek osoby prawnej dzielonej, stanowi zorganizowaną część przedsiębiorstwa”. Z mocy art. 93d o.p. przepis art. 93c o.p. ma „zastosowanie również do praw i obowiązków wynikających z decyzji wydanych na podstawie przepisów prawa podatkowego”. W myśl art. 117 § 1 o.p. „Osoby prawne przejmujące lub osoby prawne powstałe w wyniku podziału (osoby nowo związane) odpowiadają solidarnie całym swoim majątkiem za zaległości podatkowe osoby prawnej dzielonej, jeżeli majątek przejmowany na skutek podziału, a przy podziale przez wydzielenie – także majątek osoby prawnej dzielonej, nie stanowi zorganizowanej części przedsiębiorstwa”. Zgodnie z art. 117 § 2 o.p. „Zakres odpowiedzialności osób prawnych przejmujących lub osób prawnych nowo związanych ograniczony jest do wartości aktywów netto nabytych, wynikających z planu podziału”. Na podstawie art. 117 § 3 o.p. „Zakres odpowiedzialności osób prawnych przejmujących lub osób prawnych nowo związanych przy podziale przez wydzielenie ograniczony jest do zaległości z tytułu zobowiązań podatkowych powstałych do dnia wydzielenia”. Wreszcie art. 117 § 4 o.p. stanowi, że przepis art. 115 § 4 o.p. „stosuje się odpowiednio do orzekania o odpowiedzialności podatkowej za zaległości podatkowe osoby prawnej wykreślonej z właściwego rejestru na skutek jej podziału”. Analogiczne uregulowanie powinno odnosić się do przypadku podziału przez wyodrębnienie z uwzględnieniem szczególnej sytuacji prawnej, jaka wiąże się z podziałem spółki komandytowo-akcyjnej.

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na ryzyko wykorzystania instrumentu podziału spółki w przypadku wyodrębnienia toksycznych aktywów, czy to rzeczowych, czy personalnych, w celu uratowania pozostałych segmentów działalności spółki⁴¹. Niekiedy takie zachowanie, w szczególności podejmowane pod kątem możliwych zdarzeń na przyszłość, może być w pełni akceptowalne. Jeżeli spółka posiadająca zdolność podziałową zamierza prowadzić działalność o różnej skali ryzyka, wówczas wyodrębnienie nowej spółki wydaje się być w pełni uzasadnione. Celem jest, by działalność obciążona wyższym ryzykiem w przyszłości nie infekowała bardziej stabilnych segmentów działalności. Sytuację należałoby oceniać inaczej, gdyby podział przez wyodrębnienie miał służyć ucieczce przed już powstałą odpowiedzialnością. Podział przez wyodrębnienie hipotetycznie może być wykorzystywany do takich praktyk. Niezbędny zatem byłby specjalistyczny audyt przepisów prawa karnego pod kątem ewentualnej potrzeby zmian, a w szczególności art. 300 § 1 i art. 301 § 1 Kodeksu karnego⁴².

W polskiej literaturze prawniczej autorem koncepcji o możliwości połączenia tzw. restrukturyzacji podmiotowej (transformacji polegającej na podziale, połączeniu,

⁴¹ A. Mucha, *Transgraniczna...*, s. 374.

⁴² Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).

przekształceniu spółki) z restrukturyzacją zobowiązań jest prof. dr hab. Antoni Witosz⁴³. Podział przez wyodrębnienie może być wykorzystywany w procesie restrukturyzacji zobowiązań.

7. Podsumowanie

Zbliża się kolejna poważna zmiana w prawie spółek na przestrzeni krótkiego odcinka czasu (po wprowadzeniu prostej spółki i prawa holdingowego). Uelastycznienie regulacji Kodeksu spółek handlowych o transformacji spółek, poprzez wprowadzenie konstrukcji krajowego podziału przez wyodrębnienie, to krok w dobrym kierunku. Jednocześnie ustawodawca dopuszcza dokonanie podziału spółki komandytowo-akcyjnej, a zatem spółki osobowej. W praktyce przedsiębiorcy będą mogli połączyć tzw. restrukturyzację podmiotową z restrukturyzacją zobowiązań.

Bibliografia

1. Adamus R., *Czy czas na podział handlowej spółki osobowej?*, Rejent 2021, nr 4.
2. Adamus R., *Podział spółki przez wyodrębnienie w prawie polskim de lege ferenda*, Warszawa 2021, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2021/02/IWS_Adamus-R._Podzia%C5%82-sp%C3%B3%C5%82ki-przez-wyodr%C4%99bnienie-w-prawie-polskim-de-lege-ferenda.pdf.
3. Aslanowicz M., *Z problematyki przekształcania, łączenia oraz podziału osobowych spółek handlowych*, Przegląd Prawa Handlowego 2000, nr 8.
4. Baszczyk M., *Odpowiedzialność spółek uczestniczących w podziale za zobowiązania przypisane w planie podziału – uwagi na tle brzmienia art. 546 § 1 KSH*, Monitor Prawniczy 2017, nr 16.
5. Błaszczuk P., *Odpowiedzialność cywilna osób działających za spółkę handlową w procesie jej łączenia się, podziału i przekształcania*, Warszawa 2011.
6. Burek W., Klaus W., *Definiowanie dyskryminacji w prawie polskim w świetle prawa Unii Europejskiej oraz prawa międzynarodowego*, Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego 2013, t. 1.
7. Ciarkowski S., *Charakter prawny planu podziału*, Prawo Spółek 2003, nr 9.
8. Ciarkowski S., *Plan podziału a zasada sukcesji uniwersalnej częściowej – wybrane zagadnienia szczegółowe*, Prawo Spółek 2003, nr 12.
9. Ciesliński A., *Wspólnotowe prawo gospodarcze*, t. 1, *Swobody rynku wewnętrznego*, Warszawa 2009.
10. Cudna-Wagner A., *Następstwo procesowe w przypadku podziału spółki przez wydzielanie*, Przegląd Prawa Handlowego 2008, nr 10.
11. Ćwikliński P., *Podział spółek handlowych*, cz. II, *Obowiązki zarządów spółek uczestniczących w podziale*, Monitor Prawniczy 2001, nr 5.

⁴³ A. Witosz, *Restrukturyzacja spółek handlowych jako propozycje układowe w upadłości z możliwością zawarcia układu spółek handlowych*, „Prawo Spółek” 2003/11; A. Witosz, *Restrukturyzacja spółek handlowych a upadłość z możliwością zawarcia układu*, „Prawo Spółek” 2003/12.

12. Esymont M., *Prawo gospodarcze Unii Europejskiej*, [w:] *Prawo gospodarcze – zagadnienia wybrane*, red. M. Bidziński, D. Jagiełło, Warszawa 2016.
13. Gajewski D., *Aspekty podatkowe podziału spółek kapitałowych*, *Monitor Podatkowy* 2002, nr 2.
14. Gil K., *Podział spółki kapitałowej przez wydzielenie zorganizowanej części przedsiębiorstwa – praktyczne problemy związane z rozliczeniami podatkowymi*, *Monitor Podatkowy* 2013, nr 9.
15. Głód K., *Cywilnoprawne skutki podziału spółki na gruncie k.s.h.*, *Radca Prawny* 2010, nr 3.
16. Habersack M., Wicke H. [red.], *Umwandlungsgesetz: UmwG*, 2019.
17. Haritz D., Menner S., Bilitewski A. [red.], *Umwandlungssteuergesetz: UmwStG*, München 2019.
18. Jasińska M., *Podział spółek kapitałowych. Art. 528–550 KSH. Komentarz*, Warszawa 2003.
19. Kidacka M., *Podział spółki przez wydzielenie – problematyka odpowiedzialności za zobowiązania*, *Monitor Prawniczy* 2016, nr 21.
20. Kraft J., Redenius-Hövermann J. [red.], *Umwandlungsrecht*, 2020.
21. Litwińczuk H., *Nowe regulacje podatkowe dotyczące transgranicznej restrukturyzacji spółek*, *Przegląd Podatkowy* 2022, nr 5.
22. Litwińska M., *Podział spółek według kodeksu spółek handlowych. Zagadnienia wybrane*, *Przegląd Prawa Handlowego* 2001, nr 10.
23. Litwińska-Werner M., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 17b, *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2016.
24. Lutter M., *Umwandlungsgesetz (UmwG)*, 2019.
25. Majkut Z., *Łączenie się, podział i przekształcanie spółek prawa handlowego. Studium prawne, ekonomiczne i edukacyjne*, Toruń 2007.
26. Maliszewska-Nienartowicz J., *Rodzaje dyskryminacji*, [w:] *System Prawa Unii Europejskiej*, t. 6, *Prawo antydyskryminacyjne*, red. J. Maliszewska-Nienartowicz, Warszawa 2020.
27. Miroszewski L., *Zgłaszanie uchwał o połączeniu (podziale) spółek do sądu rejestrowego*, *Prawo Spółek* 2002, nr 11.
28. Mucha A., *Transgraniczna mobilność spółek kapitałowych w świetle prawa unijnego i polskiego*, Warszawa 2020.
29. Oplustil K., Mucha A., *Transgraniczne reorganizacje spółek w świetle unijnej dyrektywy 2019/2121*, *Transformacje Prawa Prywatnego* 2020, nr 3.
30. Pinior P., [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. J.A. Strzępka, Warszawa 2015.
31. Pinior P., *Podział spółek kapitałowych – wybrane problemy prawnooporównawcze*, *Prawo Spółek* 2001, nr 5.
32. Pinior P., *Podział spółek kapitałowych w prawie polskim i niemieckim*, Warszawa 2003.
33. Pinior P., *Podział spółki kapitałowej przez wydzielenie majątku*, *Prawo Spółek* 2002, nr 5.
34. Pinior P., *Podział spółki kapitałowej przez wydzielenie z obniżeniem kapitału zakładowego spółki dzielonej*, *Prawo Spółek* 2005, nr 5.
35. Pinior P., *Tworzenie koncernów na skutek podziału spółki w prawie niemieckim*, *Prawo Spółek* 2005, nr 6.

36. Popiołek W., *Podział spółki kapitałowej przez wydzielanie – zagadnienia wybrane*, Przegląd Prawa Handlowego 2002, nr 2.
37. Rodzyńkiewicz M., *O potrzebie uregulowania w kodeksie spółek handlowych nowych podtypów podziału przez wydzielanie oraz przez przejęcie*, Przegląd Prawa Handlowego 2012, nr 1.
38. Ruciński M., *Podział przez wyodrębnienie – uwagi de lege lata*, Przegląd Prawa Handlowego 2022, nr 6.
39. Rysiak P., *Podział spółki przez wydzielanie bez podwyższania kapitału zakładowego spółki przejmującej*, Przegląd Prawa Handlowego 2015, nr 8.
40. Schmitt J., Hörtnagl R. [red.], *Umwandlungsgesetz, Umwandlungssteuergesetz: UmwG, UmwStG*, München 2020.
41. Skibińska E., *Swoboda zakładania przedsiębiorstw przez osoby prawne (Art. 43–48 TWE)*, Warszawa 2008.
42. Szumański A., *Niemiecka ustawa o przekształceniu podmiotów prawnych z 28.10.1994 r. (Umwandlungsgesetz)*, Monitor Prawniczy 1998, nr 2.
43. Szumański A., *Podział spółki w świetle kodeksu spółek handlowych*, Prawo Spółek 2002, nr 1.
44. Śledzikowski M., *Pozorny podział spółki kapitałowej*, Przegląd Prawa i Administracji 2015, nr 101.
45. Śledzińska-Simon A., *Zasada równości i zasada niedyskryminacji w prawie Unii Europejskiej*, Studia BAS 2011, nr 2(26).
46. Węgrzynowski Ł., *Sukcesja procesowa przy podziale spółki kapitałowej przez wydzielanie*, Monitor Prawniczy 2018, nr 16.
47. Widmann S., Mayer D. [red.], *Umwandlungsrecht Kommentar. Kommentar*, München 2020.
48. Wieczorek E., *Transgraniczna fuzja spółek w aspekcie kolizyjnoprawnym*, Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego 2009, t. 7, nr 1.
49. Witosz A., *Częściowa sukcesja uniwersalna w podziale spółek kapitałowych i jej konsekwencje*, Prawo Spółek 2006, nr 5.
50. Witosz A., *Łączenie, podział i przekształcanie spółek handlowych*, Warszawa 2007.
51. Witosz A., *Łączenie, podział i przekształcanie spółek handlowych*, [w:] *Biblioteka Prawa Spółek*, t. 4, red. A. Kidyba, Warszawa 2010.
52. Witosz A., *Restrukturyzacja spółek handlowych a upadłość z możliwością zawarcia układu*, Prawo Spółek 2003, nr 12.
53. Witosz A., *Restrukturyzacja spółek handlowych jako propozycje układowe w upadłości z możliwością zawarcia układu spółek handlowych*, Prawo Spółek 2003, nr 11.
54. Wołodkiewicz B., *Następstwo procesowe w razie podziału spółki kapitałowej przez wydzielanie*, Monitor Prawniczy 2019, nr 15.
55. Wyrwiński M., *Dopuszczalność koincydencji łączenia, podziału lub przekształcenia spółek handlowych*, Prace Instytutu Prawa Własności Intelktualnej Uniwersytetu Jagiellońskiego 2006, nr 96.